

РОЗДІЛ 4

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346.14

ДО ПИТАННЯ ПРО ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

TO THE ISSUE OF STATE REGULATION OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN UKRAINE

Токунова А.В.,

*кандидат юридичних наук,
науковий співробітник відділу проблем
господарсько-правового забезпечення економічної безпеки держави
Інституту економіко-правових досліджень
Національної академії наук України*

Статтю присвячено дослідженню державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні. Визначено, які органи мають повноваження у даній сфері. Складено схему, де наочно представлено систему суб'єктів державного регулювання ЗЕД. Здійснено пропозиції щодо вдосконалення даної системи.

Ключові слова: зовнішньоекономічна діяльність, зовнішня торгівля, державне регулювання, компетенція, органи державної влади.

Статья посвящена исследованию государственного регулирования внешнеэкономической деятельности в Украине. Определено, какие органы обладают полномочиями в данной сфере. Составлена схема, где наглядно представлена система субъектов государственного регулирования ВЭД. Осуществлены предложения касательно усовершенствования данной системы.

Ключевые слова: внешнеэкономическая деятельность, внешняя торговля, государственное регулирование, компетенция, органы государственной власти.

The article investigates the state regulation of foreign economic activity in Ukraine. Were determined the agencies, which have the authority in this area. The scheme, which shows a system of state regulation of foreign economic activity, was worked out. A number of suggestions were made concerning the improvement of this system.

Key words: foreign economic activity, foreign trade, government regulation, competence, the public authorities.

Постановка проблеми. Забезпечення зовнішньоекономічної діяльності (далі – ЗЕД), зовнішньої торгівлі завжди було одним із пріоритетних напрямів державної політики. Безперечно, даний напрямок доцільно розвивати з урахуванням практики господарювання та зарубіжного досвіду, проводити моніторинг відповідної нормативної бази з метою виявлення можливих суперечностей між актами, вдосконалювати. Важливу роль у цьому процесі грають суб'єкти, що здійснюють управління ЗЕД, організовуючи цей процес, до яких першочергово відносяться саме державні органи. Відповідно, дослідження питання державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є **актуальним** та доцільним.

З одного боку, в Україні є наявними достатня кількість нормативно-правових актів, що регулюють дану сферу. З іншого – чіткого переліку всіх органів, які займаються (отже, й відповідають) за ефективне функціонування сфери ЗЕД, скласти, звернувшись до основних нормативних актів, які регулюють зовнішньоекономічну сферу, неможливо. **Метою** даної статті є визначення кола органів, що здійснюють державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

Стан дослідження. Даній проблемі вже приділялася певна увага з боку науковців, серед яких – В. Баштаннік, Г. Коршунова, Л. Письмаченко, Д. Скрябіна тощо, проте ґрунтовного уявлення щодо сучасної системи органів держуправління ЗЕД відповідні публікації не надають. Більше того, в окремих роботах наголошується на необхідності чіткого визначення подібної системи (проце, зокрема, йдеться в одному із основних висновків дисертаційного дослідження С. Юшиної, де вказується, що «на даний час система органів державного регулювання зовнішньої торгівлі в Україні визначена недостатньо чітко та має певні недоліки. Зокрема, існує об'єктивна необхідність створення та нормативного закріплення дієвих механізмів взаємодії та співпраці між органами державного регулювання зовнішньої торгівлі, чіткого визначення компетенції цих органів з метою усунення дублювання окремих їх повноважень, що має оптимізувати державне регулювання зовнішньої торгівлі в цілому» [1, с. 13-14]).

Виклад основного матеріалу. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-ХІІ від 16 квітня 1991 р. у ст. 9 визначає **органи державного регулювання** зовнішньоекономічної діяльності. Ними є: Верховна Рада України, Кабінет

Міністрів України, Центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики, Національний банк України, Державна митна служба України, Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі [2]. Однак, виходячи з інших законодавчих актів, до органів регулювання цієї сфери відноситься й низка інших органів.

Відповідно до норм вказаного Закону, найвищим органом, що здійснює державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, є **Верховна Рада України**. До її компетенції належать: прийняття, зміна та скасування законів, що стосуються зовнішньоекономічної діяльності; затвердження головних напрямів зовнішньоекономічної політики України; розгляд, затвердження та зміна структури органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; укладання міжнародних договорів країною відповідно до законів про міжнародні договори України та приведення чинного законодавства держави у відповідність до правил, встановлених цими договорами; затвердження нормативів обов'язкового розподілу валютної виручки державі та місцевим Радам народних депутатів України, ставок та умов оподаткування, митного тарифу, митних зборів та митних процедур України при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності; встановлення спеціальних режимів зовнішньоекономічної діяльності на території України відповідно до статей 24, 25 цього Закону; затвердження списків товарів, експорт та імпорт яких забороняється згідно із статтями 16, 17 цього Закону [2].

У свою чергу, **Кабінет Міністрів України**: вживає заходів для здійснення зовнішньоекономічної політики України відповідно до законів України; здійснює координацію діяльності міністерств, державних комітетів та відомств України з регулювання зовнішньоекономічної діяльності; координує роботу торговельних представництв України в іноземних державах; приймає нормативні акти управління з питань зовнішньоекономічної діяльності у випадках, передбачених законами України; проводить переговори і укладає міжурядові договори України з питань зовнішньоекономічної діяльності у випадках, передбачених законами України про міжнародні договори України, забезпечує виконання міжнародних договорів України з питань зовнішньоекономічної діяльності всіма державними органами управління, підпорядкованими Кабінету Міністрів України, та залучає до їх виконання інші суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності на договірних засадах; відповідно до своєї компетенції, визначеної законами України, вносить на розгляд Верховної Ради України пропозиції про систему міністерств, державних комітетів і відомств – органів оперативного державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, повноваження яких не можуть бути вищими за повноваження Кабінету Міністрів України, які він має згідно з законами України; забезпечує складання платіжного балансу, зведеного валютного плану України; відповідно до своєї компетенції має право зменшувати та скасовувати тимчасову надбавку до

діючих ставок ввізного мита на деякі товари згідно з процедурою, визначеною міжнародними угодами України; здійснює заходи щодо забезпечення раціонального використання коштів Державного валютного фонду України; забезпечує виконання рішень Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй з питань зовнішньоекономічної діяльності [2].

До повноважень **Національного банку України** (далі – НБ України) віднесено: зберігання і використання золотовалютного резерву України та інших державних коштовностей, які забезпечують платоспроможність України; представлення інтересів України у відносинах з центральними банками інших держав, міжнародними банками та іншими фінансово-кредитними установами та укладення відповідних міжбанківських угод; регулювання курсу національної валюти України до грошових одиниць інших держав; облік і розрахунки понаданих і одержаних державних кредитах і позиках, операції з централізованими валютними ресурсами, виділених з Державного валютного фонду України у розпорядження НБ України; надання гарантій за кредитами, наданими суб'єктам ЗЕД іноземними банками, фінансовими та іншими міжнародними організаціями під заставу Державного валютного фонду та іншого державного майна України. Слід сказати, що нормативно-правової бази чи практики з цих питань немає, від імені держави гарантії переважно видає уряд в особі Міністерства фінансів України (на підставі Бюджетного кодексу) [3]; здійснення інших функцій відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» та інших законів України [2]. НБ України є ключовим органом для валютних операцій, розрахунків у іноземній та українській валюті у ЗЕД, який встановлює правила, видає ліцензії та притягує до відповідальності суб'єктів ЗЕД на підставі декрету та закону [4; 5].

Центральним органом виконавчої влади з питань економічної політики, про який йдеться у вказаному вище Законі, є **Міністерство економічного розвитку і торгівлі України**, до основних функцій якого (згідно з Указом Президента України від 31.05.2011 р. № 634/2011) відносяться формування та забезпечення реалізації єдиної зовнішньоекономічної політики, політики інтеграції економіки України у світову економіку, співробітництва із СОТ. Відповідно до цих завдань Міністерство:

- проводить моніторинг розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, аналізує ефективність експорту та імпорту товарів (робіт, послуг), розробляє і забезпечує здійснення заходів щодо розвитку та вдосконалення структури експорту та імпорту товарів (робіт, послуг), розробляє рекомендації для відповідних галузей економіки з урахуванням кон'юнктурних змін на світовому ринку;

- здійснює контроль за додержанням суб'єктами ЗЕД вимог національного законодавства та положень міжнародних договорів України;

- готує пропозиції щодо забезпечення функціонування системи нетарифного регулювання ЗЕД, обліку (реєстрації) окремих видів зовнішньоекономіч-

них договорів (контрактів), укладених суб'єктами ЗЕД України всіх форм власності, та здійснює відповідні заходи;

- застосовує до суб'єктів ЗЕД України та іноземних суб'єктів господарської діяльності спеціальні санкції, передбачені Законом України «Про ЗЕД»;

- проводить моніторинг операцій з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах та подає пропозиції щодо внесення змін до актів законодавства, які регулюють виконання операцій з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічних відносинах;

- проводить у встановленому порядку розслідування з метою встановлення фактів дискримінаційних та/або недружніх дій з боку інших держав, митних союзів чи економічних угруповань щодо законних прав та інтересів суб'єктів ЗЕД України;

- аналізує стан розрахунків за зовнішньоекономічними операціями та розробляє пропозиції щодо вдосконалення механізму проведення зазначених розрахунків і порядку контролю за ними;

- контролює в межах своїх повноважень проведення експортно-імпортних операцій за участю іноземних суб'єктів господарської діяльності, зареєстрованих у державах з пільговим режимом оподаткування;

- узгоджує зовнішні запозичення суб'єктів господарювання державного сектору економіки;

- взаємодіє з міжнародними фінансовими установами, видаючи лист підтримки, коли він, відповідно до міжнародної угоди, необхідний для початку фінансування [6].

Органи доходів і зборів здійснюють митний контроль в Україні згідно з чинними законами України [2]. 24 грудня 2012 р. Президентом України було видано Указ № 726/2012 «Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» [7], відповідно до норм якого було створено Міністерство доходів і зборів України, основними завданнями якого у сфері ЗЕД є: забезпечення формування єдиної державної податкової, державної митної політики в частині адміністрування податків і зборів, митних платежів та реалізація єдиної державної податкової, державної митної політики, а також боротьба з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства, здійснення в межах своїх повноважень контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів та інших платежів; забезпечення формування та реалізація державної політики у сфері контролю за своєчасністю здійснення розрахунків в іноземній валюті в установленій законом строк, дотриманням порядку проведення готівкових розрахунків за товари (послуги), а також за наявністю ліцензій на провадження видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню відповідно до закону, торгових патентів [8].

Антимонопольний комітет України також має повноваження в сфері зовнішньої торгівлі. Так, здійснюючи контроль за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції, він вносить до орга-

нів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування обов'язкові для розгляду подання щодо анулювання ліцензій, припинення операцій, пов'язаних із ЗЕД, якщо ними порушено законодавство про захист економічної конкуренції чи законодавство про здійснення державних закупівель [2; 9; 10].

Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі здійснює оперативне державне регулювання ЗЕД в Україні відповідно до законодавства України; приймає рішення про порушення і проведення антидемпінгових, антисубсидійних або спеціальних розслідувань та застосування відповідно антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів; приймає рішення про застосування заходів у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів або економічних угруповань у межах компетенції, визначеної законами України.

Крім того, низка повноважень у сфері регулювання ЗЕД мають й **інші органи** державної влади. Так, голова Мінекономрозвитку координує та скеровує **Державну службу експортного контролю** України, яка є спеціально уповноваженим органом виконавчої влади з питань державного експортного контролю. Положення про неї затверджено Указом Президента України від 8 квітня 2011 р. № 448, що покладає на Держекспортконтролю завдання щодо: реалізації державної політики у галузі державного контролю за міжнародними передачами товарів військового призначення, подвійного використання та інших товарів, що не внесені до списків товарів, що підлягають державному експортному контролю та щодо яких відповідно до законодавства можуть бути застосовані процедури державного експортного контролю (далі – товари), а також внесення пропозицій щодо її формування; захисту національних інтересів та зміцнення міжнародного авторитету України під час здійснення державного контролю за міжнародними передачами товарів шляхом забезпечення виконання міжнародних зобов'язань України, пов'язаних із нерозповсюдженням зброї масового знищення, засобів її доставки та обмеженням передач звичайних видів озброєння для недопущення їх застосування у терористичних та інших протиправних цілях; сприяння розвитку міжнародного співробітництва та взаємодії з відповідними органами іноземних держав і міжнародними організаціями з питань нерозповсюдження (ядерної, хімічної та біологічної зброї чи технологій подвійного призначення) та експортного контролю [11].

Додатково до зазначених вище повноважень **Міністерство фінансів України** також посідає ключове місце у транскордонних запозиченнях суб'єктів державного сектору господарювання, зокрема: підписує документи від імені Уряду України у державних зовнішніх позиках та державних гарантіях; реєструє зовнішні запозичення суб'єктів господарювання державного сектору економіки; погоджує здійснення державними підприємствами, у тому числі господарськими товариствами (крім банків), у статутному фондї яких державі належить 50 і більше відсотків акцій (часток, паїв), залучення внутрішніх довгострокових (більше одного року) та зовнішніх

кредитів (позик), надання гарантії або поручительства за такими зобов'язаннями; має право одержувати в установленому законодавством порядку безоплатно від державних підприємств, у тому числі господарських товариств, у статутному фонді яких державі належить 50 і більше відсотків акцій (часток, паїв), що отримали зовнішні кредити, інформацію щодо отримання, погашення та обслуговування таких кредитів; здійснює за дорученням Кабінету Міністрів України державні внутрішні та зовнішні запозичення у межах, визначених законом про Державний бюджет України [12].

Повноваження у сфері державного регулювання зовнішньої торгівлі мають й інші органи. Так, **Міністерство закордонних справ України** (далі – МЗС України) реалізує, в межах своїх повноважень, державну зовнішньоекономічну політику, політику інтеграції економіки України у світову економічну систему; на підставі Положення, затвердженого Указом Президента України від 6 квітня 2011 р. № 381/2011, МЗС відповідає за: аналіз економічних процесів, які відбуваються в державах – основних партнерах України та їхнього впливу на розвиток двостороннього торговельного та інвестиційного співробітництва, моніторинг світових економічних процесів, основних тенденцій на світовому ринку, а також міжнародної практики регулювання ЗЕД; допомогу українським суб'єктам підприємницької діяльності у просуванні вітчизняної продукції на зовнішні ринки збуту, пошуку потенційних партнерів, проведенні за кордоном презентаційних заходів; допомогу центральним органам виконавчої влади у проведенні за кордоном торговельно-промислових, науково-технічних виставок, ярмарків тощо; призначення, за погодженням із Міністерством економічного розвитку і торгівлі Укра-

їни, та звільнення керівників економічних відділів у складі дипломатичних представництв України за кордоном; створення, (забезпечення, організацію) та координацію діяльності економічних відділів закордонних дипломатичних установ України [13; 14], які замінили торговельно-економічні місії у складі закордонних дипломатичних установ України, підпорядковані Мінекономіки [15].

МЗС затверджено положення про відділ з економічних питань у складі закордонних дипломатичних установ, а також Генеральні директиви відділам з економічних питань ЗДУ: вони здійснюють моніторинг основних тенденцій на світовому фінансово-економічному, енергетичному, аграрному, валютному ринках, заходів, які вживаються урядами інших держав щодо імпорту товарів на ринки відповідних країн, походженням у тому числі й з України, міжнародного досвіду регулювання різних сфер господарської діяльності, взаємодії державного та приватного секторів у найважливіших галузях, реагування урядів інших країн на глобальні виклики світової економічної, фінансової та торговельної систем.

Отже, графічно систему органів державного регулювання ЗЕД можна представити наступним чином (рис. 1).

З вищевикладеного можна зробити наступні висновки. В цілому система державного регулювання зовнішньої торгівлі за роки незалежності набула досить складного й багатofункціонального виміру. Більшість дублювань, притаманних більш раннім стадіям розвитку, було знято законодавцем, який у декілька етапів розвинув повноваження з регулювання, а також подбав про баланс повноважень (систему взаємного контролю та стримування як реалізацію загального принципу розділення гілок

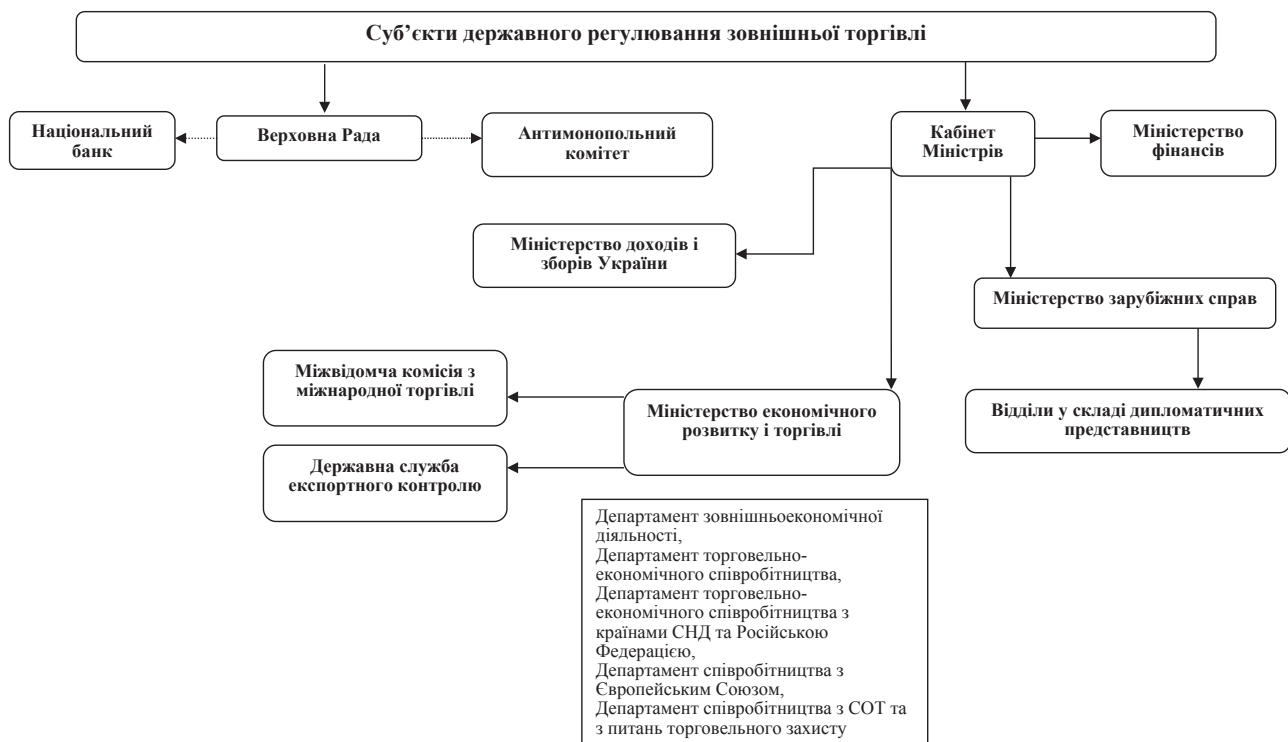

Рис. 1. Суб'єкти державного регулювання зовнішньої торгівлі

державної влади). Так, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України проводить постійний моніторинг розвитку зовнішньоекономічних зв'язків, аналізує ефективність експорту та імпорту товарів (робіт, послуг), розробляє і забезпечує здійснення заходів щодо розвитку та вдосконалення структури експорту та імпорту товарів (робіт, послуг), розробляє рекомендації для відповідних галузей економіки з урахуванням кон'юнктурних змін на світовому ринку [6]. Схожу діяльність здійснює МЗС України, на яке покладено обов'язок щодо здійснення аналізу економічних процесів, які відбуваються в державах – основних партнерах України, та їхнього впливу на розвиток двостороннього торговельного та інвестиційного співробітництва, забезпечення моніторингу світових економічних процесів, основних тенденцій на світовому ринку, а також міжнародної практики регулювання ЗЕД [13]. Незважаючи на подібність даних завдань, негативного навантаження це дублювання не несе, оскільки обидва відомства здійснюють відповідний моніторинг з метою забезпечення основних напрямів власної діяльності

Розвиваючи позитивний досвід законодавчого регулювання, доцільно впорядкувати перелік суб'єктів, які здійснюють державне регулювання ЗЕД у ст. 9 Закону України «Про ЗЕД». Систематизацію повноважень з регулювання ЗЕД слушно зробити ієрархічною, розділяючи основні (ключові) та допоміжні (субсидіарні) компетенції. Так, до суб'єктів, які мають допоміжну та правозастосовну роль, на нашу думку, відносяться:

- АМК України (щодо подань про анулювання ліцензій, припинення операцій, пов'язаних із ЗЕД суб'єктів господарювання, неконкурентні дії у державних закупівлях);

- Міністерство фінансів України (щодо позик державного сектору);

- МЗС України;

- Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі, яку очолює Міністр економічного розвитку і торгівлі України, та діяльність якої фактично відбувається в рамках роботи відповідного міністерства.

Видається доцільним закріплення повноважень даних органів у профільних нормативно-правових актах, а не у ст. 9 Закону України «Про ЗЕД». Що стосується органів, які виконують ключові завдання

у процесі регулювання ЗЕД, необхідно звернути особливу увагу на Державну службу експортного контролю України. Для неї визначено настільки широке коло завдань і повноважень у досліджуваній сфері, що видається доцільним включення даного органу до ст. 9 Закону України «Про ЗЕД».

Отже, перелік органів, які здійснюють державне регулювання у сфері ЗЕД, та який пропонується закріпити в новій редакції ст. 9 Закону України «Про ЗЕД», доцільно доповнити Державною службою експортного контролю, а також – виключити з нього Міжвідомчу комісію з міжнародної торгівлі та Антимонопольний комітет України. Таким чином, він буде виглядати наступним чином: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики (під яким на сьогодні необхідно розуміти Міністерство економічного розвитку і торгівлі України), органи доходів і зборів (на сьогодні – Міністерство доходів і зборів України), НБ України, Державна служба експортного контролю України.

Висновки. Таким чином, у статті визначено, які органи державної влади мають повноваження у сфері регулювання зовнішньої торгівлі, розглянуто ці повноваження та складено відповідну схему. Ці органи розподілено на основну та допоміжну групу, при цьому до допоміжних обгрунтовано віднесення: АМК України; Міністерства фінансів України; Міністерства закордонних справ України; Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі. Запропоновано закріпити вичерпний перелік суб'єктів, які здійснюють державне регулювання ЗЕД, у ст. 9 Закону України «Про ЗЕД» внівши до неї: Верховну Раду України, Кабінет Міністрів України, Центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики (під яким на сьогодні необхідно розуміти Міністерство економічного розвитку і торгівлі України), органи доходів і зборів (на сьогодні – Міністерство доходів і зборів України), Національний банк України, Державну службу експортного контролю України.

Перспективи подальших розвідок. Серед подальших напрямів наукових пошуків доцільно приділити увагу питанню впливу недержавних структур на стан розвитку ЗЕД в Україні, зокрема, роль у цьому процесі торговельно-промислових палат та транснаціональних корпорацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Юшина С.І. Державне регулювання зовнішньої торгівлі в Україні (організаційно-правовий аспект) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 / Світлана Іванівна Юшина. – К., 2006. – 18 с.
2. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16 квітня 1991 р. № 959-XII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – № 29. – Ст. 377.
3. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50-51. – Ст. 572.
4. Про систему валютного регулювання і валютного контролю: Декрет Кабінету Міністрів України від 19 лютого 1993 р. № 15-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 17. – Ст. 184.
5. Про порядок здійснення розрахунків в іноземній валюті: Закон України від 23 вересня 1994 р. № 185/94 // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 40. – Ст. 364.
6. Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України : Указ Президента України № 634/2011 31 травня 2011 р. № 634/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 41. – Ст. 1666.
7. Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 24 грудня 2012 р. № 726/2012 // Офіційний вісник України. – 2012. – № 99. – Ст. 3998.
8. Про затвердження Положення про Міністерство доходів і зборів: Указ Президента України від 18 березня 2013 р. № 141/2013.

9. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26 листопада 1993 р. № 3659-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 50. – Ст. 472.
10. Про здійснення державних закупівель: Закон України від 01.06.10 р. № 2289-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 33, Ст. 471.
11. Про Державну службу експортного контролю України : Указ Президента України від 8 квітня 2011 р. № 448 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – Ст. 1256.
12. Про Положення про Міністерство фінансів України : Указ Президента України від 8 квітня 2011 р. № 446 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – Ст. 1254.
13. Про Положення про Міністерство закордонних справ України : Указ Президента України від 6 квітня 2011 р. № 381/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – Ст. 1220.
14. Про деякі питання представництва економічних інтересів України за кордоном : Указ Президента України від 8 квітня 2010 р. № 522/2010 // Офіційний вісник України. – 2010. – № 27. – Ст. 1052.
15. Офіційний сайт МЗС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua> (станом на 20.12.2013).